

HIND 20 MARKA

# NOORUSMAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI

TEINE AASTAKÄIK



NR. 5

PAASTUKUU

1927

# S I S U.

I. Parijõgi — Laevapoisi päivilt. — Kaanada. — E. Martinson — Beethoven. — H. Olvi — Veneetsiast. — K. Undritz — Katk Pakri saarel. — Noorte vald. — Raadio. — Loodusesõbra nurk. — Ülesanne. — Male. — Kabe.



Kaanel: A. Peerna linoollõige „Kirstuga“.

---

# NOORUSMAA

## EESTI NOORSOO AJAKIRI

---

Nr. 5.

Paastukuu

1927.

---

Toimetuse juhatajad: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja:  
E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse  
Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kättesaamiskohad esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

---



**Ludvig van Beethoven.**

Paastukuu 26. päeval mälestab kogu maailm suure helimeistri Beethoveni saja-aastast surmapäeva.



N. Mey illustratsioonid.

### 8. Uus reis ja „Suitsu“ hukkumine.

Kui „Suits“ lossitud<sup>1)</sup> sai, tuli kapten ühel õhtul linnast laevakontorist ja teatas rõõmsal ilmel:

— Nüüd, poisid, seisab ees pikk reis — sõidame Arhangelski, „Suitsule“ pikka iga teenima. Homme-ülehomme saame siit uue prahi põhja Norrasse, säält laseme tühjalt Arhangelski ja tuleme turskadega tagasi Kroonlinna.

Oli õige rõõmsas meeleolus, kajutis- se minnes patsutas mulle õlale ja ütles:

— Sõidame ilma otsa, Joonas. Kas kardad ka?

Muidugi ma ei kartnud, kauge reis mulle just meeldiski. Teadsin, et nüüd sõidame ümber Nord-Kapi, ja siis võin ka mina mütsirihma üle mütsi lae kanda, kui maale lähen. Teadsin vanalt Ankruvitsalt, et need merimehed, kes ümber Nord-Kapi on sõitnud, võivad kanda mütsirihma üle mütsilae, kuna teistel, kes seda ei ole, see korralikult mütsi ees nokal peab lebama. Kulbul võis „Kajakul“ mõnikord näha ümber Nord-Kapi sõitnud merimehi, neid kohtles vana kõrtsmik palju suurema aukartusega kui teisi.

Kui pärast Vesseliga uue reisi üle pikemalt kõnelesime, küsisin:

— Kapten ütles, et läheme „Suitsule“ pikka iga teenima — mis see tähendab? Kas on niisugune usk või arvamine, et laev, mis ümber Nord-Kapi sõidab, pika ea saavutab?

— Ei seda küll mitte, seletas hätahtlikult naeratades Vessel. — Arhangelskis soolatakse laevaruum turski täis — terve laev on siis nagu määratu suur kalatünn. Säälib siis reisi kes- tes laevakeresse niipalju kalarasva ja

traani, et laev kelle põlves ei mädane. „Suits“ on uus laev, seilab alles teist aastat, on paras aeg immutada. Osanikud soovitasid selle reisi juba mineval aastal ette võtta, kuid ei olnud hääd juhust. Nüüd siis läheme. See ei paku kui suurt teenistust, aga laevale annab pika ea.

Järgmisel päeval hakatigi „Suitsu“ lastima — olid halvasti haisvad kala- või rasvatünnid. Kapten ei olnud uue prahiga sugugi rahul, päälegi ei saand temast korralikku täit laadungit. Pahandas ja turtsus laevatekil, käis laevakontori vahet, tõi maakleri<sup>2)</sup> laevalegi ja ähvardas prahi välja visata. Lepiti siiski viimati kokku, et „Suits“ tünnid päale võtab. Et täit laadungit ei saand, asetati tünnid ühetasaselt laevaruumi ja kontori poolt saadeti mehed, kes kapteni juhatusel vahekohtadesse toed ja tellingid ette tegid, et tünnid veerma ei pääseks.

Mina ei mõistnud siis kapteni hoolt ja pahameelt, aga kui pea pidin seda mõistma! Süüdistasin koguni mõttes kaptenit, et see prahti liiga valib ja jonnit pärast tünne ei taha võtta, vaid Hulli uue prahi järele tahab sõita. Kartsin nimelt, et siis põhjamaa reisist kapteni jonnit pärast midagi välja ei tule.

Kolme päevaga oli laev lastis. Hiivasime ankrud ja sõitsime põhja poole. Alul oli kapten ikka tusane, luges jalgu, kui sügaval „Suits“ istub, ja pomises:

— Sõida nagu tühjalt... võta või kive pallastiks<sup>3)</sup> päale...

Aga kui siis puhuma hakkas priske

<sup>2)</sup> maakler muretseb laevadele vedamiseks kaupa.

<sup>3)</sup> pallast — laevatäide: tühjad laevad võtavad kive ja liiva pallastiks, et laev istuks sügavamini vees.

<sup>1)</sup> lossima — tühjemana.



pärituul, tulid helged päevad ja tähe- rikkad ööd, muutus kapteni meeleolu paremaks. Iiri meri oli purji täis, ala- lõpmata tuli laevu vastu ja sõitis meie eest risti ja põiki läbi. Öhtuti kogunesid kõik laevatekile, ja oli säääl siis nalja ja laulu küllalt. Mõnikord lõi kaptengi vile lahti, askeldades oma mõõduriistade juures. Jaanson laulis neiu, kes teda kodurannas ootavat, Pärtselgi oli mi- nule häätahtlik, toetus laevapardale ja jõrises mingit viisitud võdrakeelset lau- lu. Sagedasti kutsus kapten minu vaa- tama, kuidas ta mõõtmisi toimetab ja laeva asupaika määrab. Viis kajutisse- gi ja näitas meri- ja taevakaarte, mida tal kajutis oli külluses. Kui imelikku- dena paistsid siis mõõduriistad, kui sa- lapärastena kaardid!

— Õpi, Joonas, õpi! Küllap saab si- nustki kapten. Vaata, kuidas põhjata- hed kergivad, mida kaugemale me sõi- dame. Nord-Kapis näeme põhjanaela pää kohal. Sõidame aga kunagi üle ek- vaatori, siis tuleb põhjanaelaga juma- laga jätta, säääl me teda ei näe.

Istusin siis sageli ööd läbi kippari juures laevapäras ja vaatlesin tähti. Mõnikord jäin õige kurvaks ja kaota- sin usu endasse — kas suudan mina ku- nagi nii palju õppida, et neid läikivaid riistu mõistan käsitada ja taevatähtede järgi pikkus- ja laiuskraade välja arva- ta! Küllap jään eluajaks madruseks, Jaaguks, nagu Pärtsel mind sõimab. Jaaguks sõimab ta igaüht, kes tema meelest on rumal ja saamatu. — Aga säälsamas tõmbas mind kaasa teiste ülemeelikus, lõin laulu ja heitsin nalja nagu nemadki.

Kes meist küll oleks võinud arvata, et teeme surmasõitu! „Suits“ läks pik- ka iga teenima, aga tal ei olnud seda sugugi vaja, see oligi ta viimne reis. Kui imelikult küll määratakse inimeste saatust! — Üks Jumal, nii siin kui säääl, ütles ema, kui Kulbult lahkusin...

Ühel hommikul mõõdusime šoti saartest. Hakkas puhuma vali läänetuul, „Suits“ võttis tugevasti kõikuma, ruu- mis hakkasid kolisema tühjad tünnid. Kapten jäi tõsiseks ja tusaseks. Läks kajutisse, istus säääl tundide kaupa, so-

rides raamatuid ja kaarte. Alles öhtu eel tuli tekile ja lausus kõigile tõsiselt:

— Baromeeter langes äkki, saame vist tugevat tuult. Kõigil kohal olla!

Jäimegi kõik tekile. Panin endale õlijaki selga, aga kui nägin, et teised seda ei teinud, võtsin jaki jälle seljast ära ja viisin kajutisse tagasi.

Vasta hommikut läks torm lahti. See oli hoopis teissugune kui Lääne- meres; teised ütlesid, et see veel päris ookeani torm ei ole. Kapten laskis pur- jed viimseni maha võtta ja keeris laeva nina vastu tuult. Siin ei olnud lained, vaid vahutavate harjadega veemäed. Veersid kui koletised üksteise järel. Kartsin, et nad „Suitsu“ oma alla mata- vad. Aga „Suits“ tõusis nagu laast vee- valli harjale, sööstis siis mustavasse kuristikku, et jälle harjale tõusta. Nii tantsisid minu männikorbast laevad Kulbul, kui neid tormide aegu sillalt vette pildusin.

— Kas need lained võivad murda meie laeva? usaldasid kaptenilt küsida.

— Need paiskavad segamini meie pooliku laadungi, vastas ta õige viha- selt ja ärritatult.

Nüüd kuulsin minagi, et laevaruu- mis paugub ja raksud — tünnid olid verma pääsnud.

— Hoia otse vastu laineid! karjus kapten läbi ruupori tüürimehele. — Kuule, kuidas all paugub ja koliseb.

Õhk oli täis soolaseid piisku, ala- lõpmata sadas neid näole ja kätele ja pani naha kirvendama. Ei usaldand kapteni lähedale minna, seisin laevapar- dal, hoidsin kätega köitest kinni ja vaatlesin „Suitsu“ tantsu. Kui ta laine harjale kerkis, tuli nina tervelt veest välja, nii et võis näha laeva kiili. Pais- tis nii, nagu tahaks „Suits“ õhku tõus- ta. Kui ta aga laine harjalt kuristikku sööstis, jäi tüür terveni veest välja ja laev hakkas kobamisi kõikuma, kuni tüür jälle vette vajus. All aga kolises ja paukus.

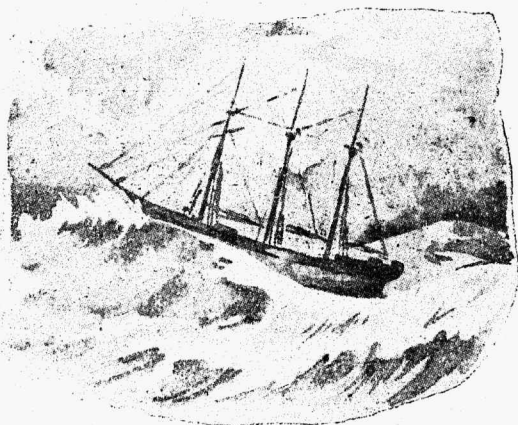
Siis aga märkasime, et „Suits“ hak- kab pahemale küljele viltu vajuma, iga laine järele ikka rohkem ja rohkem.

— Nüüd see läheb! karjus kapten vihaselt, trampis jalgu ja tagus äritu-

ses ruupori otsa vastu kajuti sein. — Viis kraadi paremale!

Laevakere raksus ja paukus, laine tuli veidi küljelt ja kõigutas laeva veel rohkem. Päästerõngad kargasid kajutite seintelt maha ja veersid nagu rattad pahemale pardale. Näis, nagu oleksime sattunud tuule pöörisesse. Luup kisti lahti ja virutati ka pahemale pardale. Saime Jaansoniga käsu luup tagasi tuua endisele kohale, päästerõngad luupi visata ja aerud tullide<sup>1)</sup> külge kinni siduda.

Askeldasime Jaansoniga luubi juures. Tal oli nõõripundar käes, mis keulast<sup>2)</sup> oli kaasa võtnud, sidus, ärritus, ruttas kuhugi. Korraga tundsin, et



„Suits“ tormis.

laeva äär hakkab tõusma... haarsime mõlemad instiktiivselt paadi äärtest kinni, teine teiselt poolt. Tundsin, et miski kõva asjaga sain hoobi pähe, nii et silmad läksid kirjuks... Siis ei mäleta enam, kuidas see kõik edesi sündis. Kõrvus hakkas helisema tuttav viis... vanaisa mängis viiulit... Ankruvits istus kolde ees, sülitas ja kuulatas mängu, korstnas ulus tuul... See oli ju kodus, Kulbul. Äkki hakkas ninas kipitama... ah ja, see on ju silgu lõhn Kulbult, „Kajaka“ tagant lagedalt. Kõik tunnid on lagedale toodud, karvase mütsiga Mägela taob kirvesilmaga sil-

gutünni lahti... Siis tundsin, kuidas külma vette kukkusin, kaenlaaukusid erutas külm vesi, saapad läksid vett täis, lained käisid üle pää. Olime mõlemad Jaansoniga vees, teine teiselpool paati, ja hoidsime krampplikult paadi äärest kinni. „Suits“ oli küljeli kukkunud, mastid ja taklas<sup>1)</sup> vajusid lainete rullumisel ikka sügavamale ja sügavamale. Siis pöördus „Suits“ põiki laineid, mastid vajusid alla ja kiil tõusis päale.

Kus on teised?

## 9. Kaks päeva paadiga lahtisel merel.

Ronisime Jaansoniga mõlemad ühel ajal paati, teine teiselt poolt äärest. Paat oli vett pea täis, kuid see ei teinud häda, oli päästepaadi ehitusega, kastidega ja korkidega. Mina haarsin aerud, mis nõõridega tullide külge olid köidetud, ja püüdsin paati hoida vastu laineid. Jaanson ei olnud veel ehmatusest toibund, hoidis krampplikult kaenlas nõõripundart, mis tekil kätte oli jäänd. Kus on teised? Lained olid kannud paadi laevast eemale. Nägin „Suitsu“ laine harjal, kiil ülespoole, säälsamas kadus ta lainemäe taha. Püüdsin sõuda kõigest jõust „Suitsu“ vraki<sup>2)</sup> poole.

— Kus on teised? karjusin Jaansonile.

Nüüd tuli ka temasse elu.

— Sõuame lähemale.

Haaris ka aerud, püüdsime laevale lähedale pääseda. Aga sellest ei tulnud kaua aega midagi välja, olime lainetemägede vastu jõuetud. Kord loksatasid lained meie paadi laevakere lähedale, kord paiskasid jälle eemale. Märkasime siiski „Suitsu“ põhjal mehekühma, kes krampplikult kiilust kinni hoidis.

— See on Pärtsel! Katsume paati tuua.

Ei saand aga paati kuidagi lähedale. Viimati otsustasin vette hüpata ja laevale ujuda. Usaldasin liiga palju oma ujumisoskust. Ei olnud see minu osavus ja ujumisoskus, mis Pärtseli

1) Tullid — pulgad või raudhargid paadipardal, millede vahel aerud liiguvad.

2) keul — laevanina.

1) Taklas — laeva purjede, kõite jne. tldnimetus.

2) Vrak — laevakere.

päästis, vaid pime juhus. Sidusin endale Jaansonini nööri ümber keha, teise otsa kinnitasin paadi pingi külge. Andsin käsu siis nööri abil paat „Suitsule“ lähedale tõmmata, kui Pärtsele juure olen pääsnud. Varusin aega ja söötsin siis vette, kui laevakere laine vahel oli, paat aga laine harjal. Esimene laine viis üle, ei pääsnud laeva juure, kuid teine laine viskas mu just vastu laevapõhja. Raske oli ronida Pärtsele juure, sest laevapõhi oli merekaskvudest libe. Pärtsel võis kiilil püsida küll ainult surmahirmust saadud jõul. Olin parajasti ta jalast kinni haarmas, kui tundsin, et nöör takistab, enam edesi minna ei lase. Kukkusin tagasi vette. Siis ilmus paat lamenaarjale ja nöör pääsis jälle vabaks. Järgmine laine viskas mu Pärtsele juure, haarsin ka kiilist kinni.

— Tule paati, võta minust kinni!

Ei vastand sõnagi. Vaatas mulle otsa tuimi silmi, habemes tolknesid rohelised kasvud, mis laevapõhjast külge hakand. Hoidis oma määratumate käppadega kõvasti kiilist kinni, nii et küüned olid puu sees; ei näind ega kuulnud midagi. Laskis laeva kiilist alles siis lahti, kui talle saapakontsaega sõrmede pihta tagusin. Säälsamas aga haaris minu jalast kinni ja hoidis seda niisama kramplikult, nagu äsja laevakiili. Teadsin, et lahti ta nüüd ei lase, kas või upuksime koos.

Libisesime laevakerelt alla ja sukeldasime mõlemad vees. Ja oli jälle õnnelik saatust või pime juhus, et laine meid paadi lähedalle paiskas. Jaansonini abiga ronisin paati ja kiskusin ka Pärtsele suure vaevaga sinna. Jäi lamama paadi põhja ja hoidis ikka veel minu jalast kinni. Kui toibus ja mõistma hakkas, vaatas mulle otsa ja ütles:

— Sina, Joonas...

Teist korda nimetas mind õige nimega. Esimene kord oli siis, kui ma tema käsul laevapoiskatset tegin ja ta mind alla kutsus. Nüüd oli teine kord. Ja hakkaski mind sest ajast pääle õige nimega hüüdma. Oo, see oli nüüd hoopis teine Pärtsel.

Teistest laevameestest ei olnud mis-kiit märki. Mõni päästerõngas, tühi vaat ja lauatuukke ujus veel, aga meestest ei

olnud märkigi. Olid leidnud külma haua.

Pärtsel hakkas mäletama, et tema oli seisnud laeva ümberminemisel esimese masti juures. Kui laev langema hakand, hüüdnud kapten: „Nüüd see läheb... Mehed, paatidesse! Päästevööd...“ Oli siis virutand ruupori te- kile, haarnud keskmisest mastist kin- ni ja karjatand: „Mina lähen „Suitsuga!“ Vessel olnud kajutis, teistest tema ei teadnud. Ise aga kukkund Pärtsel ühes laevaga, alles vees haarnud mastist kinni, ronind vantisid mööda laevaküljele ja pärast kiilile. Oli nii kõvasti hoidnud kiilist kinni, et küün- te all oli veri.



„Sõudsime Pärtseliga kordamööda“ ...

„Suitsu“ vrakk jäi meist kaugele. Ei meie mõistnud kuhugi sõuda, ei tulnud esialgu mõttessegi kuhugi välja jõuda. Elasime täiesti silmapilgule, ainuke hool oli — püsida veel, hoida paati ümber minemast, elada.

Võis küll lõuna paigu olla, kui torm vaikis. Lained väsisid. Õhtuks vaikis tuul täiesti, lainete harjad ei vahutanud, pea hääletult veersid raugevad lainevallid üle laia veevälja. Nüüd tund- sime kõik korruga nälga ja külma. Tae- vavõlvile ilmusid tähed. Lakkasime sõudmast, vaatasime tummalt tüki aega üksteise otsa, siis küsisime kõik kolm ühest suust:

— Mis nüüd saab?

Keski ei vastand. Ei olnud midagi

vastata. Igaüks pöördus isepoole ja vaatas eemale, nagu kardaks teise otsa vaadata. Viimati ütles Pärtsel Jaansonile:

— Vaata, su tull kukub välja.

See oli kõige pikem öö, mis ma oma elus olen läbi eland. Taevas tuli tähti täis, kuusirp hakkas paistma, aga ümberringi mustas vesi. Taevas näis nii kõrgel olevat, nagu ei kunagi enne, mustav veeväli ulatus kaugele, silmapiiri ei näincki... lõpmatus näis avanavat. Salapärane kohin heljus õhus.

Alul ei tahtnud kuidagi uskuda, et olen Atlandi ookeanil paadis kahe selt-simehega. Sulgesin silmad, tasakesi loksus vesi paadininas. Ega ma olegi ookeanil, olen Kulbu lahes, sõuan randa, köidan paadi sillaposti külge, lähen punasesse majakesesse, mis asub valge majaka taga. Avan ukse, soe kodune õhk lööb vastu, söök on laual, voodi on üles tehtud. „Heida magama, Joonas,“ ütleb ema...

Hulga aja pärast avan jälle silmad — põhjanael... kuusirp... Pärtsei, aerud rüpes, ja Jaanson tuimas tarretuses paadi paras... Olen ikkagi ookeanil. „Tuleb sõuda, muidu tarretume kangeks,“ ütleb Pärtsel. —

Põhjanaela järgi sõudsimise otse lõunasse. Kuhu meie jõuame, kas pääsimegi — seda küsimust ei julgend meie endile esitada. Õieti ei tekkindki mul neid küsimusi, lootsin ja uskusin kindlasti, et kuidagi viisi ikka pääsime. Olen eluaja uskund lapsepõlves „Kajakal“ kuulnud targa nägija sõnadesse: meri sind ei päri. Ja see usk on mulle jõudu annud ka kõige suuremaski hädas.

Sõudsimise Pärtseliga kahekesi kordamööda, et tarretand liikmeid soojendada ja elustada. Jaansonist ei olnud miskit abi, tema istus kogu aja tuimas tardumuses paadiparas ja värisest tervest kehast, kord löid ta silmad palavikuliselt särama, kord tuhmusid. Vastu hommikut hakkasime Pärtseliga kordamööda ta liikmeid hõõruma, et teda kuidagiviisi sellest tarretusest äratada. Esiti laskis ta ennast rahulikult muljuda, aga pärast hakkas kiunudes vastu, ähvardades muljuja üle parda hei-

ta. Jäetagu ta rahule, tema päevad olevat loetud. Heitis kummuli paati ja hakkas nuuksuma nagu laps:

— Ilmaaegu ootad mind kodurannas, Anna, mina ei tule...

Vastu hommikut hakkas meid rammestus vaevama. Pärtseli käed vajusid rüppe, aerud kerkisid veest. Tuli teda alalõpmata tõugata, et magama ei jääks. Minul olid endalgi silmad rasked ja liigetesse asus tina. Et und peletada ja end ärkvel hoida, alustasin kihelkonnakoolis õpitud laulu:

— Mu sõprade hooned sääl kinkude  
pää!

ja isamaa väljadel laulude hää!...

Viletsa kiremisena kostis see ookeani öös. Lakkasin laulmast ja vajutasin aerudele pääle. Kunagi ei ole ma nii hommikut oodand kui sel ööl. Kui siis päikeseratas viimati merepinnalt kerkis, tervitasime teda rõõmuhüüetega. Pärtseli pilusilmad löid naeratama, lõug hakkas vabisema, kui hüüdis:

— Päike, Joonas, päike!

Taevaäär selgines, pilk ulatus jälle vabalt üle veevälja, nägime, et silmaringis midagi muud ei olnud kui meie, taevas ja vesi. See suurendas omamoodi tuska. Õises pimeduses armastas ettekujutus vargsi pilte luua: kuskil lähedal on maa, ei paista aga sellepärast, et pime on; laev on kuskil läheduses, kui pimedus lahkub, näeme teda selgesti. Nüüd oli aga kõik tühi ja lage. Hingesse asus tühjus, Pärtseli suunurkadesse ilmus valuline joon.

Siis hakkasime tundma janu. Minu kee' kuivas suulakke, Pärtsel neelatas alalõpmata, ta suur kõrisõlm liikus üles-alla nagu pump, Jaanson imes poolunes huuli.

Keskhommiku paigu ilmus taevaservale puri. Meie ärkasime oma tardumusest, unustasime nälja, janu ja väsimuse. Määrasime silmadega ta kursi ja hakkasime vastu sõudma. Tõmbasime nii, et aerud raksusid ja higi hakkas tilkuma otsa eest. Äratasime ka Jaasoni ja näitasime talle purje. Mees sai nagu uut elu. Võttis kord minu, kord Pärtseli käest aerud ja aitas sõuda. Päike oli juba pea kesktaevas, kui märkasime, et laevalt meid ei nähta,



läks meist mööda 4—5 meremiili kau-  
guselt. Võtsime kuued seljast ja hak-  
kasime lehvitamata — laev ei näind  
kursi muutvat. Juba märkasime sel-  
gesti, et laev meist mööda laseb. Õel-  
dakse, et uppuja haarab kinni õlekõr-  
rest, meie tegime sedasama — hakka-  
sime kõik hüüdma ja karjuma. Karjusin  
minagi teistega kaasa, teades küll, et  
meie hää viie meremiili taha ei kosta.  
Karjusime nii kaua kui hääled väsisid.  
Siis laskusime sõudepinkidele, aga  
aerusid kätte ei võtnud. Ainult Jaanson  
seisis paadi päras püsti ja hõikas  
kähinal edesi. Siis haaris kättega  
pääst kinni ja hüppas vette. Meie  
karjatasime Pärtseliga ühest suust.  
Pärtsel haaris aerud, mina kargasin  
püsti. Jaanson aga kadus nagu kivi  
vette... Ei ole ma pärast kunagi  
säärast uppumist näind. Tiirlesime  
kaua sääal kohal, aga midagi ei ilmud  
veepinnale.

See oli „Suitsu“ kõige noorem mad-  
rus. Oli minul vaderiks, kui mind Taani  
väinades ristiti. Armastas õhtuti istu-  
da piilpakul ja laulda neiust, kes teda  
kodurannas ootab.

Päale Jaansonini uppumist valdas  
meidki hirm ja tardumus. Lakkasime  
sõudmast ja jätsime paadi lainete kan-  
da. Nälg hakkas tugevamini näpista-  
ma ja janu piinama. Hää muutus kiu-  
nuvaks ja kähisevaks. Tulid siis mee-  
le kõig Kulbul äravisatud leivapalad ja  
asjata raisatud veetilgad. Oleks need  
nüüd siin! Pärtsel löikas paadi küljest  
laaste ja närtsid neid, siis minevat  
sülge alla, olevat parem. Siis tegi  
veel midagi, mis ma temast ei oleks  
oodand ja uskud — löikas noaga  
kätte, tuli siis verest tilkuma käega  
minu juure ja lausus nagu häbenedes  
ja vabandades:

— Olen raamatust lugend, et meri-  
mehed on verega janu kustutand. Kui  
sa õige vähe võtaksid, Joonas...

Minul tarretas süda. Tema löikas  
minu pärast kätt, seesama Pärtsel,  
kes mind alati kiusas ja pilkas. Ei,  
Pärtsel, seda ei võta ma vastu.  
Rebisin särge

küljest tüki ja sidusin ta haava  
kinni. Tema löi silmad maha ja  
lubas seda häbenedes teha. Tun-  
dsin korraga, et Pärtseliga  
üksteisele palju lähemale  
olime saand, mõistsime  
üksteise mõtteid sõnadeta,  
võib olla mõtlesimegi  
samu mõtteid.

Õhtu eel märkasime suitsu taeva-  
serval. Nägime seda mõlemad,  
aga kumbki ei usaldand sellest  
kõnelda. Haarsime jälle aerud  
ja hakkasime suitsupilve poole  
sõitma. Mõne aja pärast  
nägime, et see oli aurik,  
pidas kurssi meie suunas.  
Südamed löid kiiremini  
tuksuma.

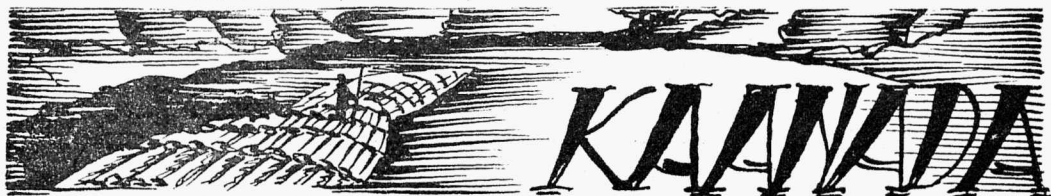
Kuidas nüüd märku anda? Kas  
sina sõuda, hüüda, lehvitada?  
Viimati leidis Pärtsel oma  
taskust vasktoosi väävlitikkudega.  
Tikud olid rikkumata. Kui  
aurik meist parajal kaugusel  
oli, kiskusime kuued seljast,  
tõstisime aeru otsa ja süütasime  
põlema. Suitsusammast  
tõusis üles. Üksisilmi  
vaatasime auriku poole.  
Sääal kostis aurikult vile-  
meid oli nähtud. Jalad  
lööd nõrkema, laskusin  
sõudepingile. Pärtsel  
istus mu kõrvale, pani  
käe mu piha ümber ja  
palus pisarsilmil:

— Anna andeks, Joonas,  
et sulle paha olen olnud.

Aurik peatus, paat lasti  
vette. Pärtsel oli oma  
endise jõu tagasi saand,  
minul aga hakkas silme  
ees virvendama. Mäletan,  
et ahtrilt lugesin laeva  
nime — Ellen, nõõrredel  
lasti alla, ronisin tekile...  
võõrad mehed... kokk  
valge mütsiga... toidulõhnad...  
Siis langesin tekile  
minestusse, ehk küll  
Pärtsel mind toetas.

\*

See oli „Suitsu“ surmasõit.  
Läks pikka iga teenima,  
aga tal ei olnud seda  
sugugi vaja, oli määratud  
hukkuda just sel teekonnal.  
Minu isalik sõber Vessart  
läks temaga kaasa. „Mehed,  
paatidesse, mina lähen  
„Suitsuga“, olid tema  
viimsed sõnad. Oh minu  
hää isalik sõber Vessart!  
(Järgneb.)



Põhjapool Ühisriike asub Inglismaa omapäraseim osariik — Kaanada. Ta on suurem kui Ühisriigid, suurem Euroopast, peaaegu omaette maailmajagu. Ta ulatub Idast läände läbi kuue üksteisest teravamini erineva kliimaala kui seda tunneme Euroopas. Sel hiiglamaal elab aga vaid nõnda palju inimesi, et nad lahedasti võiksid mahtuda kolme Ühisriikide linna — New-Yorki, Chicagosse ja Filadelfiasse.

Kaanada on maailma suurim puumaa, täis mõõtmatumat põlismetsa. Valge mees on kõikjalt kihutand minema delavaarid ja osaagid, irokeesid ja huroonid, on hävitand indiaanide metsaelu ja hävitab nüüd metsa.

Metsa aga on siin niipalju, et hoolimata mootorsaagide alalisest raginast sadade kilomeetrite kaupa metsahiiglased seisavad reas ja naeravad võimetumaid masinaid, mis asjatumalt püüavad saada ürgmetsadest jagu.

Metsaraiumine on hoolimata masinaist ikkagi veel võrdlemisi lihtne. Harilikult algab see mäekülgedel, kust puid kerge veeretada alla. Ammu juba ei tarvitata raiumiseks kirveid, nende aset täidavad mootorijõul käivad saed, mis lõikavad sirged sihid läbi metsa. Mäeküljed on täis puutüvesid, nagu oleks hiiglane oma tuletikkude paki siia tühjendand.

Edespidine töö juba on mäekülgede ja jõgede teha. Puud veeretatakse jõeni ja pannakse parve, kust vesi siis kannab nad saeveskiteni. Kaanada puuparved on hoopis erilaadilised. Siinsed metsamehed ei tee lamedaid ja laiu parvi, nagu Euroopas, parved tuletavad välimuselt meele laeva kuju, palgid on vinnatud üksteise pääle ja seotud tuge-

vate raudkettidega. Igavene ja odav jõud — voolav vesi — kannab nad allapoole, kuni saeveski juures võetakse parvel ketid ümbert ja lammutatakse parv. Puid on siis nõnda tihedasti jões, et penikoormate kaupa silm asjatumalt otsib vaba vett. Tüsedad mehed kõnnivad palgikorral ja juhivad raudiste pootshaakidega puid saeveskisse viivasse renni. Ööl ega päeval ei tunne saeveski masinad rahu. Puudelt võetakse esiteks koor, mis rändab parkimistöökodadesse, mis siin on sama suured kui saeveskidki. Koorest vabastatud puid koheldakse nüüd sedamööda, mis sugune nende pikkus, jämedus ja väärus.

Suurimaks vaenlaseks Kaanada metsadel on tuli. Sadu miljoneid puid hävineb iga aasta metsapõlemisis. Kahjud on nii suured, et valitsus ei kohku ühegi abinõu eest, mis aitab panna tõkmeid metsatulekahjudele. Miski abinõu aga siinamaani ei toond rahuldavaid tagajärgi, kuni lõppeks pandi ametisse terve lennuvägi tulekahjusid valvama. Metsad on jagatud osakondadeks. Kui lennuvalvur märkab kuski suitsu, teatab ta sellest kohe keskkohata ja viibimata saadetakse siis tulekustutajad kohale. Kahjude võrdlevad andmed näitavad, et sel kombel on suudetudki kõige edukamalt võidelda tulehädahoju vastu. Teine vaenlane, kelle vastu samuti aitab lennumasin, on hävitav tõuk, kes sureb õhuvallast allasaadetavais gaasipilvedes.

Kaanada metsavarandusi jätkub sadadeks aastaks. Sellest hoolimata aga nähakse juba ette metsa kadumisvõimalusi tulevikus ja hoolitsetakse noore kasumetsa eest.



**Kaanada puumetsas.**

**Pildil näeme hiiglasuure puutüvede lademe mäeküljel. Siit nad veeretatakse alla jõkke ja pannakse parve, mis siis jõge mööda sõidab alla saeveskini.**



Palgiparved Kaanadas.

Mööda siledat jõepinda ujuvad suured palgiparved. Säärases parves on sageli mitutuhat jämedat palki sõitmas allavett. Parved on kõrged ja kumerad, jämedate raudkettidega üheks koguks liidetud. Sääraseid muinasjutulisi valaskalu sageli ujub sadade kaupa üksteise järele.



# Beethoven.

A. Altajeffi järele vabalt E. Martinson.

(Järg

## XII.

Viinis Beethoven võeti vastu lahtiste kätega. Vürst Lichnovsky loss oli ta tarvitada. Paremad aristokraatlikud majad olid talle avatud.

Palavikulise visadusega õppis ta muusikat. Tema õppemeistriteks olid Haydn, Schenk, Albrechtsberger, Saliери. Pärast kaheaastast visa tööd hakkas ta trükis avaldama oma helitöid. See oli 1794. aastal. Ta tööd võeti vastu suure vaimustusega. Paremad kirjasutusärid püüdsid üksteise võidu Beethoveni töid trükkida. Tema majanduslik seisukord paraneb kiiresti. Beethoven kirjutab *Vegeleerile*:

„Mu elu on nootides. Niipea kui üks valmis, alan teist. Minu tööd toovad mulle tulu. Nõudmisi nende järele on nii palju, et ei jõua neid täita. Iga tööd tahavad 6—7 kirjasutusäri. Kui mõni minu sõpradest satub raskesse seisukorda ja minul ei juhtu raha olema teda aidata, siis tarvitseb mul ainult tund aega istuda nootide kallal — ja minu sõber on hädast päästetud.“

Kord oli Beethoven võtnud ette pikema teekonna Viini ümbrusse. Küla-elu meeldis talle nii kangesti, et ta mõneks nädalaks üksildasse tallu jäi elama. Tal ei olnud aga raha. Kui tema ülalpidamise arve juba õige suureks kasvis, hakkas peremees kartma, et ta omast ilma jääb ja nõudis arvete õiendamist.

„Teil on õigus,“ ütles Beethoven. „Peate oma raha saama. Kuid peate ta ise linnast ära tooma.“

Ta läks teise tuppa, kirjutas sääl ühe poogna noote täis, tuli peremehe juure, andis talle noodipoogna ja ütles:

„Viige see poogen X muusikaärrisse ja teile antakse säält 100 dukatit!“

Peremees vaatas täiskritseldatud paberit ja hakkas kartma, et tema külaline on läind pääst ogaraks. Et tal aga endal ka linna asja oli, siis tegi ta Beethoveni nõu järgi.

Suur oli talumehe imestus, kui talle „kritiselduse“ eest kõige suurema lah-

kusega 100 dukatit anti. Nüüd sai ta ka teada, et teda külastab kuulus helilooja Ludvig Beethoven.

Beethoveni kuulsus kasvab. Ühtlasi kasvab ka tema usk endasse. 1796. aastal kirjutab ta oma päevaraamatusse:

„Edesi! Kõigi kehaliste puuduste peale vaatamata võidab minu geenius... Kaksikümmend viis aastat!... Ma olen just nii vana. Neis aastais peab inime ne näitama, mis ta on!“

Kuigi Beethovenil oli usk oma jõuse, ei edvistand ta siiski kunagi oma andega. Ta tundis ühtlasi ka — ja paremini kui keegi teine —, et tal on ka puudused. Kui kord talle tähendati, et ta on ainuke helilooja, kelle tööde hulgas ei leidu ühtki väheväärtuslikku või nõrka, siis hakkas ta naerma ja ütles:

„Mis te ometi arvate! Võtaksin mitmed tööd tagasi, kui võiksin.“

Beethoven kasvis möödund sajangu tormisel ajajärgul, mil tekkis äge võitlus inimsoo paremate aadete eest. *Vabadus, vendlus, üheõiguslus* — need kolm suurt sõna iseloomustasid seda ajajärku. Nad vastasid ka enam kui miski muu suure helilooja iseseisvale, uhkele iseloomule. Kõrgelt hinnates teiste inimväärtust, Beethoven ise kunagi ei alandund teiste ees ja ei palund endale midagi teistelt. Isikuvabaduse igasugune kitsendamine oli talle vastik. See tema iseloomujoon viis ta sageli ebameeldivaile ja kentsakaile kokkupõrkele.

Lichnovskyte juures elades Beethoven kord mitu päeva järgimööda ei ilmund lõunasöögile. Vürst kohtas teda ja küsis selle nähtuse põhjust.

Beethoven sai ägedaks.

„Mis?!... Teie imestate selle üle, miks ma ei ilmu lõunale? Siis teie nõuate minult, et ma peaksin iga päev täpselt kell ½4 kodus olema?! Pean iga päev ümber riuetuma, habet ajama, juukseid kammima!... See on ju sunnitöö! Palju enam meeldib mulle astuda esimesse vastutulevasse trahterisse

ja süüa sääl sel ajal, millal ise tahan... täitmata igasuguseid etiketinõudeid!"

Teine kord oli Beethovenil kange himu ratsa sõita. Kui vürst sellest teada sai, tegi ta korralduse, et tema tallist antaks hobune Beethovenile ratsasõiduks.

„Kuidas?!“ hüüdis Beethoven. „Võõra hobuse seljas ratsutada?! Iga kord tallmeisterit kummardada, kui mul isu tuleb sõita? Jumal hoidku! Parem juba muretsen ise endale hobuse.“

Nii ta ka tegigi, — ostis hobuse, võttis endale tallipoisi, sõitis kaks nädalat, aga siis unustas hobuse ja ratsutamise. Tallipoisile oli see väga meelt mööda: ta hakkas hobust soovijaile üürima väljasõitudeks.

Kord kutsus keegi aristokraatlik daam Beethoveni õhtusöögile, millest osa võttis ka Preisi troonipärija. Kui Beethoven teada sai, et troonipärijale ja mõnele teisele kõrgest soost isikule on määratud aukohad erilise laua ääres, siis sai ta vihaseks ja hüüdis majaprouale:

„Mis see peab tähendama?!... Teie määrate minule alandava koha! Arvate ehk, et ma nõus oleksin ka teie köögis õhtut sööma! Kunagi ei astu mu jalg üle teie läve!“

Ja üleni punane vihast tormas ta uksest välja.

Beethoveni õpilane oli ka suurhertsog Rudolf. Selle kojamaršal püüdis Beethovenit suruda viisakusreeglite raamidesse, mida see ei tahtnud tunnustada. Beethoven kannatas mõne aja kojamaršali märkusi, siis aga katkes ta kannatus.

„Aulik härra!“ hüüdis ta vihaselt. „Tulge kohe ühes minuga suurhertsogi juure! Pean ometi viimaks lõpu tegema teie häbematusile!“

Kojamaršali nägu venis pikaks.

„Olete hulluks läind või!?“ hüüdis ta pahaselt. „Mul ei tarvitse täita teie nõuet!“

„Aha! Ei tarvitse täita!... Siis ei tarvitse ka mul täita teie rumalaid ja edevaid reegleid! Kas olen ma teile siin mõni kojanukuke?! Teie, aulik härra, ei tohi minule lugeda oma viisakusreegleid!“

„Mis siin lahti on?“ hüüdis äkki suurhertsog, kes oli ilmund ukselävele.

„Ekstsellents! Teie avaldate minule lugupidamist, aga see sääl... see toapoiss julgeb mind tüüdata oma nõudmistega! See on minu isikliku vabaduse riisumine!...“

Suurhertsog pöördus kojamaršali poole, kelle näost oli ehmatus ja viha pärast kadund viimne veretilk, ja ütles talle järsul toonil:

„Palun jätke härra Beethoven rahule! Teie ei tohi ometi unustada, et ta on minu õpetaja ja mina tema õpilane!“

Kord mängis Beethoven ühes oma õpilase Riesiga (Bonni kojaorkestri juhi Riesi pojaga) klaveril seltskonnale ette oma helitöid. Ettekande ajal kõneles keegi noor krahv oma daamiga kaunis kõvasti, nii et see mängu segama tikkus. Beethoven jättis äkki mängimise seisma, tõmbas ka Riesi käed klaverilt ja tormas toast välja hüüdes:

„Sarnastele sigadele ei mängi mina mitte!“

Beethoven sai väga vihaseks, kui teda komponeerimisel segati. Kord tuli ta juure ta enda kutsel viiulikunstnik Schuppanzigh, kellest ta lugu pidas. Et Schuppanzigh pärast seda pidi minema õhtusöögile Vene saadik krahv Rasumovskij juure, siis ilmus ta Beethoveni juure valges vestis. Beethoven kirjutas. Et Schuppanzighil oli vähe aega, siis lähenes ta Beethovenile ja küsis, mis ta soovib. Töös segatud meister kastis sule põhjani tindiklaasi ja tõmbas siis sulega suure musta risti Schuppanzighi valgele vestile üteldes:

„Õhtusöök võib oodata, see siin aga mitte!“ Siis näitas ta käega ukse poole, et Schuppanzigh lahkuks, mida see sõnalausumata tegi.

### XIII.

Õhtu. Päike loojeneb. Beethoven ühes oma õpilase Riesiga on omal harilikul õhtusel jalutuskäigul linna ümbruses. Suurepärase vaatepilt avaneb nende silmade ees. Mäekallaku haljal sametmurul sööb kari, istub poiss ja mängib vilet. Ja nagu vastuseks tema mängule heliseb lähemalt põllult lõokese

hõbelaul — heliseb, kajastub õhus, otsekui tuhandeist hõbekellukesist . . .

„Kui ilus!“ hüüab Ries vaimustuses. „Kui harmooniliselt kõlab lõokese helisadu vilepilli õrnal saatel!“

Beethoveni näol peegeldub hirmus jõupingutus. Ta silmad on pärani avatud ja hirmunult küsib ta:

„Mis?!... Vilepill ja lõokene?!... Ei kuule... Mitte midagi ei kuule ma!...“

Ries vaatas imestanult oma õpetaja otsa:

„Karjapoiss mängib, näe, sääal mäekallakul põõsa lähedal.“

Beethoven pööris pää mäekallaku poole. Tema silmist paistis sügav kannatus. Nägu oli surnukahvatand . . .

„Ei kuule!...“ ütles ta tasa.

Riesi hinge tungis hirmus aimus. Ta vaikus. Beethoven tõstis äkki pää üles, vaatas oma õpilase otsa pilgul, milles väljendus sügav hingepiin, ja hoigas:

„Olen kurt!“

Siis langes ta rohule ja laskis pää abitult vajuda käte vahele. Ta lebas liikumatult. Ainult vahetevahel oli kuulda ta hoigamist. Viimaks, nagu oleks ta tulnud veendumusele oma saatuse paratamatuses, tõusis ta üles ja nagu haige läks vankuval sammul koju.

Ries järgnes talle vaikselt. Tal ei olnud ütelda Beethovenile lohutussõnu. . . Mis võiski lohutada inimest, kes elab ainult helide riigis ja on kaotand abinõu, millega on kättesaadavad helid?! . . .

See haigus ei olnud äkki tulnud. Juba mõnd aega olid Beethoveni kõrvad sumisend ja ta oli ennemgi märgand, et ta kuulmine kahaneb. Ta oli pöördund paremate arstide poole, kuid asjata . . .

Mitme aasta jooksul ei rääkind Beethoven kellelegi oma kuulmise nõrgenemisest — ka mitte oma lähemale sõpradele. Ta hoidus eemale inimestest, et need ei märkaks tema puudust. Ta varjas endas oma hirmsat saladust . . .

1801. aastal ei suutnud ta enam vaikida ja kirjutas dr. Vegelerile:

„Ma elan halatsemisväärilist elu. Minu kõrvad kohisevad ja sumisevad

ööd kui päevad. Juba kaks aastat hoidun eemale igasugusest seltskonnast. Ei või ma ju inimestele öelda: „Olen kurt!“ Oleks mul veel mõni teine eriala, aga muusikule on kuulmise kaotus hirmus õnnetus! . . .

Teatris pean aset võtma üsna näitelava juures, et kuulda näitlejaid. Kõr-



Beethoven mängib Mozartile.

geid helisid ma ei kuule üldse. Imestan, et inimesed veel ei märka minu viga ja arvavad, et olen ainult hajameelne. Mõnikord kuulen rääkimisel ainult häälekõla, kuid sõnadest ei saa aru. Liig palju rääkimist ei suuda ma ka kannatada . . .

Taevas teab, mis sellest kõigest välja tuleb! . . . Sagedasti olen neednud oma olemasolu . . . Mis jääb mulle üle? . . . Alandus! . . . Kui kurb lohutus on see, kuid ta on ainsam asi, mis mulle üle jääb . . .

Ainult sulle olen usaldand oma saladuse. Palun, ära räägi sellest kellelegi!“

Beethoveni füüsiliste kannatustega ühinesid veel hingelised. Ta oli õnnetu armastaja. Ta armastus oli platooniliselt puhas. Terve oma eluaja unistas ta armastuse õnnest. Vastutasuks sai ta purustatud südame...

Beethoveni füüsiline viga ja õnnetu armastus viisid ta sagedasti meeleheitel. Oli momente, kus ta kaugel ei olnud sellest, et oma elu lõpetada. Sellest hoidis teda tagasi ta kindel kõlblustunne. Ta kirjutab ühes kirjas: „Õpetage lapsi hädusele — ainult see, aga mitte raha, teeb inimesi õnnelikuks. Ma räägin isiklikkude kogemuste põhjal. Ainult hädus ja kõlblustunne on mind hoidnud vee pääl. Kõlblustundele ja kunstile võlgnen tänu, et ma oma elu ei ole lõpetanud enesetapmisega.“

Suurt vaimu ei suutnud murda eluraskused. Kaksikümmendviis aastat elas Beethoven pärast oma kuulmise kaotamist ja oma parimad helitööd on ta loond sel ajal... Ta kirjutab Vegelele:

„Tunnen, nagu algaks alles minu noorus. Minu keha ja vaim kõvenevad ja karastuvad iga päevaga ja iga päevaga lähenen oma elu eesmärgile... Ei oli vaja rahu! Ja mul ei ole seda muul ajal kui unes... Kui pooleldigi pääseksin sellest haigusest, siis... ei, seda ei suudaks ma vist üle elada!... Tahhan olla õnnelik niipalju kui võin... Haaran oma saatuse kõrist kinni!... Tal ei pea korda minema mind painutada! Kui kaunis on tuhatkordset oma elu üle elada!...“

#### XIV.

Beethoveni traagiline saatus, tema võitlus selle saatusega, tema võit saatuse üle kajastub tema suurtes helitöödes, milles kajastuvad aga ka selle aja suured aated. Prantsuse revolutsioon oli üles säändnud uued tähised inimajaloos: v a b a d u s, v e n d l u s, ü h e õ i g u s l u s. Paremad inimesed uskusid, et varsti tuleb aeg, kus teostuvad need aated.

Sel ajal astus ajaloo näitelavale Napoleon. Temast loodeti, et ta annab rahvastele oodatud vabaduse, säeb sisse

üldise valimisõiguse ja paneb aluse inimkonna õnnele.

Ka Beethoven oli revolutsiooniliste aadete pooldaja ja Napoleoni austaja. 1804. aastal kirjutab ta oma kuulsale „Heroilise sümfoonia“, millele alguses andis nimeks „Bounaparte“.

Kui hiljem Beethoven pettus Napoleonis, kui ta nägi, et Napoleon on samasugune auahne võimukandja, nagu teisedki kuningad, ja et Napoleon laskis end keisriks kroonida, siis sai ta väga vihaseks.

„Nii ei ole ta siis muud midagi kui harilik surelik!“ hüüdis Beethoven tusaselt, läks oma kirjutuslaua juure, võttis säält sümfoonia, mille nimilehel seisis „Bounaparte“, rebis puruks selle nimilehe ja viskas ahju. Napoleon ei olnud talle enam kangelane. Kui sümfoonia uuesti trükiti, siis oli ta päälkirjaks: „Heroiline sümfoonia, loodud suure inimese mälestuse austamiseks“. Sümfooniale kirjutab ta juure leinamarsi, millega mattis maha kangelase Napoleoni, mattis maha sel ajal, kui Napoleon oli oma kuulsuse tipul. Beethovenile ei olnud olemas kangelast — Napoleoni.

Kui Napoleon 17 aastat hiljem suri, kõigist mahajäetuna Helena saarel, siis tähendas Beethoven:

„Ma kirjutasin juba ammu seks juhtumuseks sünda töö — minu sümfoonia leinamarsi.“

1812. aastal sai Beethoven tuttavaks Saksa suurima kirjaniku Goethega. Nad kohtasid teineteist Teplizi supeluskohas. Beethoven imeteli Goethe kirjanikuandi. Ta ütleb ühes kirjas: „Goethe ja Schiller on mu armsamad luuletajad ühes Ossiani ja Homerosiga, keda ma aga, kahjuks, ainult tõlkes võin lugeda.“

Kuid Beethoveni vaba ja rahutu iseloom ei sobi hästi Goethe filosoofilise iseloomuga. Ta jutustab ühest ühisest jalutuskäigust Goethega, kus uhke vabariiklane andis Veimari suurhertsogi õuekondlasele hää õppetunni eneseväärtuse hindamisest. Ta kirjutab sellest:

„Kuningad ja vürstid võivad teha professoreid ja salanõunikke, võivad neid üle külvata aunimedega ja -mär-



kidega. Kuid nad ei või teha suuri inimesi, kelle vaim seisab kõrgemal kõigest maisest rämpsust...

Kui eile Goethega jalutuselt tagasi tulime, siis kohtasime teel terve keiserliku perekonna. Nägime neid juba kaugelt. Käisime keset teed. Goethe vabastus mu käest ja läks tee kõrvale, et teed anda keiserlikule perekonnale. Mis ma talle ka ei ütelnud, ei suutnud ma teda tee äärest välja teele kutsuda, et edesi sammuda. Ta seisis paigal tee ääres. Siis tõmbasin kübara kõvasti pähe, panin palitu nõöbid kinni ja — käsi seljataga hoides — läksin keisri saatkonnale otse vastu. Vürstid ja õuekondlased lahkusid kahele poole ja mi-

na läksin nende vahelt läbi. Suurhertsog Rudolf paljastas mu ees päa. Ka keisrinna tervitas mind esimesena. Vaatasin tagasi, kuidas protsessioon möödub Goethest. Ta seisab tee ääres sügavasti kummardades ja kübarat käes hoides...

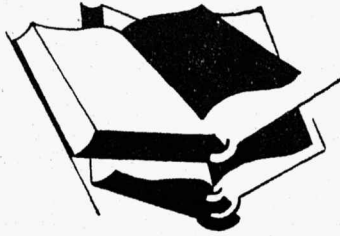
Selle eest pesin pärast tublisti ta pääd. Ma ei annud talle sugugi armu."

Goethe ei unustand seda pääpesu iialgi.

Beethoven kirjutas kord hiljem Goethest:

„Lootsin ta's leida kuningliku lauliku, kuid leidsin — kuningate lauliku..."

(Järgneb.)



## Veneetsias.

Henrik Olvi.

Võim tardund naeratusse ..  
siin sulgend sajangute rea. .  
Byron. ...



oo romantika, millega köetud meie ettekujutust sellest linnast juba lapsepõlvest — kas pole see ebakohane meie ajale, meie kainele ärapäevale? Kas pole see teiste aegade koduta kujuri, rahutu matkaja ja kuldsõnalise luuletaja — nende hainlaste maitsehellitajate — kapiis? Võib olla. Ent — kes siia tuleb, tuleb oma vanade eelarvamistega ja läheb siit ka

— enamikus — nendega. Pöördub äripäeva ja viib siit mälestuse kui mingist nähtud viirastusest.

Linn meres, linn, mille hiilgav minevik oma aja peenendatud, ilutseva fantastikaga, tingib need eelarvamised, annab selleks küllaldast põhjust,

Võib olla, on ta ainus linn, mis jäänd veel elavana selleks, mis ta oli kunagi oma hiilgepäivil. Ta ajavaimu, selle viimisteldud maitset, pole suutnud luua ümber pääletulevate aegade nõuded. Töö palavikuliselt loominguvõimeline aeg on kadund meie silmle; on püsind vaid üksikud esemed, nagu rippuma jäädes kunstiaegloo lehtedele. Veneetsia, osalt ka Florents, on aga omas tervikus jäänd oma aja suurimaks elavaks muuseumiks.

Veneetsia tervikuna on renässansi suurteos. Siin tundub, kui võrd oma elu on elanud üksikud Itaalia linnad nende kultuuri õitseajal — kestvat, kuulsusrikast, täis oma erilist vaimulaadi. Linnad-riigid, mis aastakümnetega, sadadegi kestes omavahel piike murdsid, saavad Euroopa hilisema tõusengu iseseisvaiks hällideks, õpetajaiks, vaimulikeks käskijaks. Kahtled tahtmata, kas tõesti neis — Florentsis, Ferraras, Genuas, Veneetsias — on kunagi eland ühte raassi kuuluvad inimesed. Mis ime on nad hiljem üheks riigiks sidund?



„Õhkamiste sild“ Veneetsias.

Imena näib ta ühel õöl tõusnud olevat Aadria lahe mudasest põhjast. Imena on ta püsinud reaalelu keerises, kaasa tehes pikki aastasadu, kus San Marco lõvikäpp on raudselt lasund mõnegi maa ja linna turjal ja siis — hiljem — saand teisile ajaloo tõusikuile tüliõunaks, mängukanniks, kuni ta lõpuks hääbus — kõrvaliseks, melanhoalseks päältvaatajaks. Sama imena ähvardab ta ka oma laguunide mudasse vajuda, kui vara kui hilja — ei tea.

Moodne raudtee toob reisija siia. Kui tuleb ta öösel, ei teagi ta õieti, et oma viimase viiekilomeetrilise teetsa teeb juba lahtisel merel asuval sillal, mis ühendab mandrit Veneetsiaga. Ta leiab end jaamas. Jaam — nagu kõik Euroopa suurjaamad. Unustab ja ärkab alles siis, kui silmab, et teda ei oota ei ainus auto, ei ainus voorimees. Vaikus. Ainult jalgade klõbin. Siis silmab, et elektrivalguses läikleb vesi, ebamääraste kogude mänglevad varjud. See on algus. Siin on juba Veneetsia, Canal Grande — Suur kanaal —, mis ootab ja varitseb tulijat, et haarda ta oma avarale pinnale ja kanda vanalinna salapärasesse labürintidesse. Ei miskit häält, mis nii omane tavaliikudele linnadele — ei trammimüra, hobusekapjade kaja. Varjudena kaovad tumedad kogud ainsa aeru juhituina. Saad mulje — siin vaikuses „voorimehe“ ametiaiu nõuab, et vaikiks ta sõidukki. Peaaegu kompad ulgumere lõhna, painajalikku veevaikust. Mõni üksik hääl, vee loksumine hetkeks kivisel kal-

dal, mõne eksiva mootori surin. — ja jälle kaod hääletusse, tuled ja varjude ristlemisse.

Ei ole ükski Venemaa olnud Ida ja Lääne kultuuri vahemaa. Oleme harjund nägema ikka vene vanemas ehituskunstis Läänele enam-vähem võõrast idamaad. Tas on seda, ent oles ise veel kultuurilmas arenematu, jääb ta tolle idamaa maitse ja fantastika käsitamises kuidagi tooreks, arenematuks, mõjualuseks. Veneetsias näeme seda idamaist mõju aga juba teisiti. Veneetsia, mille tõusuaja majandus ja poliitika oli seotud tugevasti Bütsantsiga, ammutab säältkauu endale Euroopas senitundmatuid varandusi. Võttes seda omab ta ise juba enda üsna tüseda koduse romaani-kultuuri. Oma aja suurim kauba- ja liikumispunkt, kust läbi hoovavad aja saavutused, kasutab ta neid siin juba iseteadlikult ja targu. Ja nii sünnib siin midagi äärmuseni painduvat, otse artistlikku. Vaadata juba San Marco kirikut — ja paljusidki teisi! — Ajad on siit üle käind ja igauks neist on püüdnud talle anda oma paremat — jättes ta siiski võratult ühtlaseks, kolossaalseks mänglevaks ehteks. Täis idamaist värviküllust renässanspaleed sädelevad kui vaipadest koetud, värvilised marmorist — haprad ja õhulised. Veest tõusnud ja säält vastukajastudes tunduvad nad ebausutavana, hellitatud silma pettepidina. Kõik, mis siin sünnib, algades ehituste marmorpitsidest ja lõppedes Murano klaasiga,



Püha Markuse plats.

hõbe-, kuld-, filigräänhetega akandel, on viimisteldud mosaiik — tujukas, haarev ja hell. Oled hulkund päevi ja imend endasse neid nägemusi ja lõpuks tundub sulle siin kõik sädeleva mosaiigina, isegi õhk, vesi, taevas. Usud, siin olid võimalikud need intriigid ja juhtumused, mille kaja ulatund meieni, sageli õudiste ja veetlevate legendidena. Siin juba jaksati kallilt lunastada oma lõbusid — kullaga ja verega. Doožide palee vangla näib nagu praegugi varjavad oma süngete seinte taga hingi, kes nägid veel viimast korda jumalavalgust ja laguunide avarust „Õhkamiste silla“ luukidest.

Veneetsia on kaupmehe-aadeli loodud linn. Ta kandis õigusega seda kahepoolist nime. Ta oskas rikkust koguda, oskas seda läbi lüüa. Ja tundis end peremeheena. Häda sellele, kes julges oma nina pista ta õigustesse. „Oma-võililine“ doož, kes kord ihaldas tsipake taltutada ta jõudu, maksis seda oma eluga. Pühalikult ja „sääduslikult“ raiuti ta pää kuski San Marco trepil — hoiatuseks ja ettevaatuseks teisile juhtuvaile tulipäile. Doožide palee portreede galeriis ilutseb aga tänaseni Marino Falieri nime all pildi asemel häbitahvel — must ja tühi.

Egiptusest olid vedand vanad aadellikud kaupmehed endi juure Püha Markuse jäänu- sed, ta sümboli — vaskse lõvi — tõstnud gra- niitsambale endise patrooni S. Teodoro kõr- vate. Teda pidi kaugele laguunile nähtama oma ähvardavalt tõstetud käpaga. Ja need pü- hikud valvasid — nähtavasti — varmalt, et nende hoolealuste õigusi keegi ei julgend roo- jastada. Nii järgneb ahelikuna rida ausaid, „võimsaid“ doože, kelle võim jäi ainult ta kal- lisse karusnahksesse mantlisse, kuni veel viimne, juba pääle rahutuid aegu, pani kinni omad silmad õndsas teadmises, et oli läbi tema — ja Veneetsia aeg.

Jõulueelsed päevad. Tõtab peent vihma. Ähmaste viirastustena tõusevad otse veest vanad palazzod kanaalide ja laguunide kaldail. Nagu unne vajund. Unne vajund on kogu vana



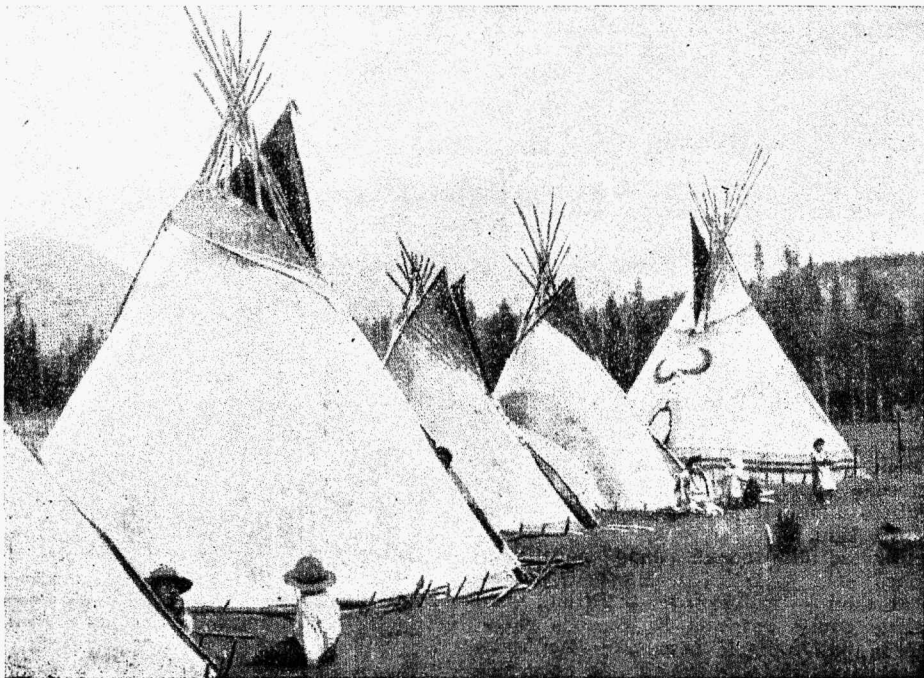
Suur kanaal.

linn. Ta ei usu enam oma elu. Palazzo d'Oro (Kuld Palee) sissekäigu avaral marmorpõran- dal loksub laguuni roheline vesi. Ta sammastele kleepub hulkuvat mererohtu, järkjärgult peituvad vette trepiastmed, mida ei puutu enam inimjalg. Nagu unes liiguvad ka inim- kogud. Abitult küürus põgenevad üle lõputa rõdude, sildade ja treppide. Näib, nagu ei kõl- baks see inimene enam kunagi tavalise itaal- lasena bravuuritsejaks kavaleriks, leegitsevaks isamaalaseks. Maailma häda ja viletsus vahib siin sulle ta silmist näkku. Sinine lohutamatu nagu ütleb, et tast asja pole ei jumalale ega



Veneetsia laguunilt vaadatuna.

## Laiast maailmast.



Kaanadas ringirändavate indiaanlaste telgid.

iseendale. Kuid mine küsi — tal on aeg ja koht, kus teeb su tümaks oma Püha Neitsi ja Mussoliiniga. Nüüd kisub ta end aga kuidagi oma vaibataolisse mantlisse ja hüpleb kuidagi külgepidi üle niiske, läikiva platsi kui tüürita, ankruta laev.

Kuid sina — tallinlane — oled omil päivil juba imend vett ja külma. Hulgud üsna mugavalt omas polsterdatud palitus — on ju ikkagi oma 5—6 pügalat sooja. Eemalt kostavad laevade huiked. San Giorgis saarel askeldatakse aurikul. See liigub ja tüürib siis otustavalt udusele merele. Ähmaselt laguunilt vuriseb mootorpaat, suundub hoogse pöördega kitsasse, vanasse kanaali, visates kummalegi poole vastu seina tugeva, mürtsuva laine, Alluva trotsiga põrnitsevad urblised seinad võõra aastasaja kolestist. Ei aimand nad oma sünnipäeval näha säärast rahurikkujat. Neil oli oma lüüriline gondel. Hääletu, tume vari oma kõrge, hõbesakilise ninaga mõõtis ta kunagi ainsana sinseid treppe ja sillaaluseid.

Gondel taandub. Vana kanaalide hing ühes oma artistliku juhiga sureb. Mootor tapab ta. Ja tapab üsna kiiresti. Juba on kõik pikemad liikumisühendused ta käes. Canal Grande'l, mis moodustab päällikumistee läbi klassilise Veneetsia — laguunilt raudteejaamani — on päeval kogukas mootorlaev juba peaaegu ainsaks ühendusvahendiks. Ta on kiire, odav — seega praktiline. Äripäev ei vaja gondli lüürikat. Mootorlaeva liikumist võimaldab ka Suure kanaali mahutus: minimaalne sügavus 5,

laius 70 meetrit. Näed küll Petrarka, Byroni ja Wagneri elamute-losside aknapitsistusi vähem, ei peatu ta ka sinuga trepi ees, kust triumfeeriv d'Annunzio oma Forcarina'ga laskus Veneetsia noorurite juubeldusse — aga ka seda ei vaja äripäev, kes tõttab, kes tahab elada omas ajas.

Öösi tulid siia. Öösi läksin siit. Öösi hulkusin ta pimedail rughetta'del ja tundsin enam kui muul ajal ta müüride vahele surutud merd. Pole siis ime, kui mulle näib, et öö on Veneetsia pärisosa. Ta sütib siis oma tuledes, eraldub nagu lõpulikult muust maailmast. Tuled, tuled, tuhanded hääbuvad tuled, millel ei näi olevat arvu ega otstarvet. Tuhanded tuled pudenavad kanaalide ja laguuni tumedasse peeglisse ja jäävad sinna sädelema pehmete, õliste laikudena. Konutad ja viidad tunde. Sind valdab rahutu vaikus. Kuuled vaid jalgade klõbinat, selle neelab nägematu, varitsev vesi. Tunned teda kõikjal — rõdul, koridores, võlvkäikudes — otse jalgade all.

Mõtled — siia tuleb ainult inimesi, elust väsinuid, kes ei vaja lootuste hellitusi, lubavad endile ainult lõbu — nautida pikalist suremist. Kord nii uhked tahted vajuvad tollitollilt meremutta. Neid endistena ei päästa, ei tõsta keegi tollivõrdki. Kas pole see kõikjal ja alati nii? Tuled äripäevast oma pisikesel elutahtega, ta kavatsustega, plaanikestega — ja ei usu algul ja kardad uskuda siin tärkavat mõtet. Ta võtab su julguse, lihtsa, tüseda jalgaluse, mida vajad oma olemiseks.





## Katk Pakri saarel.

Ainetel K. Undritz.

Aastal 1710. möllas „must surm“ kogu Eestis. Hirm ja õudus käisid ta eel, oigamine ja kurtmine tulid järel. Külades surid inimesed tervetena peredena ja linnad jäid tühjaks.

Pakri saar ainult oli jäänd katkust puutumatuks, ei pääsnud must surm üle merelainete saarele.

Kui ühel päeval mehed lükkasid vene mannermaal saarelesõiduks vette, ligines neile järsku must suur mees, ja hüppas julgesti paati. Ükski paadisoli-jaist ei näind teda, aga kõik tundsid ta hüpset ja rõhuv meeleolu täitis sõitjad.

Paadi saarele liginedes nägid kaldaisejad musta mehe pidavat paadis tüüri. „Kes on see teil paadis, kes peab tüüri?“ kisendasid oo-

tajad. Aga ei vastand keegi: paadis istusid laibad.

Vene kaldale saabudes must mees hüppas paadist otse rahvaparve sekka ja kohe nad langesid nagu puud metsas tormikeerises. Vähesed pääsid põgene-ma ja teadsid: Must surm on saarel. Oleme kõik ta ohvrid.

Sest hetkest must mees ei olnud minutitki töötä. Kõiki maju ja urtsikuid külastas ta ja vaikus valitses neis pärast ta minekut. Mõnigi nägi musta võõrast, aga keegi ei julgend ta poole pöördä, sest huuled tardusid hirmust ja läksid kinni igaveseks ajaks.

Aga juhtus ühel õhtul, et vanaeit ketras üksi toas. Väljas möllas äge pikseilm ja suuri vihmatilku ragistas maja mädanend katusel. Siis läks üks

lahti ja piksetule valgusel astus tuppa must kogu, sünge ja vaikiv, oda paremas käes.

Eit tundis juuksed pääs tõusvat püsti ja jääkülmuse kangestavat liikmed. Võttis aga kokku viimse jõu ja lausus: Tere tulemast jumala nimel!

„Küllalt!“ kisendas mees ja tõstis

käe. Vanakene tundis soojuse tulevat kehha tagasi. Hirmus mees aga kadus välja pikseraginasse.

Rannas nägid saaremehed musta külalise astuvat paati ja liikumatult tüüril istudes sõitvat minema.

Kõneldakse, et samal tunnil lõpnud suremine kogu maal.



# NOORTE VALD

## Põhjala printsess.

L. Udras.

Ta oli öökuninganna. Kaugel Põhjalas, kus kunagi ei näita end päikese naeratav pale, oli ta kuningriik, veetlev ja jäine. Jäämägede vahel, toredas jäälossis, oli ta kodu. Sääli istus ta jääpurikate ja pärlitega ehitud troonil ja vaatles oma kuningriigi lihvitud jäämägesid, ääretuid lumelagendikke ja nõiduslikke jäämetsi. Tumedad nagu Põhjala öö olid ta juuksed ja silmad, kahvatand kui lumiväljad ta palged. Kaunid tähtneitsid ja helbetütred olid tema teenrid ja nad hõljusid tema ümber veetlevas tantsus, mida saatis jääpärlite helisev muusika. Alla oli ta nimi ja kõik armastasid teda, sest polnud kellelgi lõbusamaid silmi, veetlevamaid lokke ja kahvatumaid palgeid kui temal. Iga ta soov täideti ja alati oli ta ka lustiline ning rõõmus. Enesega ühes lõbutsema sundis ta terve Põhjala looduse. Tema pilk pani tähesilmad vilkuma ja virmalised pidutsema, ning väikesed lumehelbed liuglesid vallatult pilvedest alla, kui nägid tema naeratavat nägu.

Õnnelikult elas Alla. Iialgi polnud tal tarvis tunda muret, sest selle valitsus ei ulatund Põhjala jääste mägede taha. Ei teadnud öökuninganna, mis on valu ja õnnetus, sest tema kuningriik oli õnne kodu.

Iial ei tunnud Alla igavust. Tüdimatult võis ta vaadelda tähtneitsite ja helbetütarde tantsu ja väsimata võis ta naeratella vastu külmaprintsile, kui see ehtis tema lossi ak-

naid jäälilledega. Siiski oli tema armsam aja- viide liuelda kerges saanis mööda lumi- ja jäävälju ja sahiseda tasasel sõidul läbi unistavate Põhjala metsade. Nii laskis ta tihti rakendada väledajalgse põhjapõdra, võttis oma särava härmariüi õlgadele ja põdra kappade plagisesed liugles saan üle jääpõldude, lendas hääletult üle lumiväljade ja sahises tasasel sõidul läbi tukkiva jäämetsa. Allal oli siis nii hää olla, et unustas hõiskamisegi. Ent seda enam särasid ta silmad, kui nägid oma kuningriigi ilu. Veetlev oli tõesti Põhjala öö: hõbehallidest pilvedest kukkusid tasa lumehelbed, tantsisid tuuleõhus hääletult ootantsu ja liuglesid vallatult oma kuninganna lokkidele. Vahevahel taganesid pilved ja nende vahelt paistis tükk tumedat oötaevast, kus vilkused kelmikad tähekesed ja naeratas aeglane vanake kuu, Põhjala päike, valades oma valgust lumelagendikule, hõbetades jäämägede lihvitud latvu, kullates lumehelbed oma kuninganna lokkides kristallideks. Kui sahises saan läbi jäämetsa, ärkasid tukkuvad pund. Tasaselt liigutas põhjatuul nende õhukesi lehti ja läbi ööhämaruse kostsid uinutavad, nõiduslikud helid. Jäämets laulis urelaulu ja tasa langesid laud öökuninganna tumedatele särasilmile. Saan aga sahises edesi; kaugemale jäi tukkuma mets, tasemalt kõlas jäälehtede uinulaul. Lumehelbed aga ehtisid kristallidena uinuva kuninganna juukseid, põhjatuul mängles

vallatult tema lokiides ja külmaprintis, Alla armsam, suudles ta kahvatand palged roosaks.

Jäälossi õue kandis tema põhjapöder. Sääl tulid tähtneitsid ja helbetüüred ja kandisid ta pehmesse helbesängi puhkama. Kui uinus Alla, tuli külmaprintis tasa akna taha ja maaliskaknale kaunimaid lilli. Tähekesed ja kuupaiste värvisid nende õied vikerkaarevärvilisteks, et Alla ärgates nende üle rõõmu tuneks. Ta tundiski seda. Kui ta avas oma särasilmad ja nägi üleni lillitund akent, läks lossiuksele, et pilgutada tähekestele tänulikult silmi, suudelda külmaprintsi ja sosistada talle: „Ma tänan sind, armsam.“

Möödus mõni aeg. Alla oli viibind vahetpidamata oma jäällossis, oli pilgutand läbi härdamatund akna tähekestele ja oli lõbutsend helbetütarde ning tähtneitsitega. Nüüd tahtis ta jälle libiseda mööda lumelagendikku ja jääpõldusid ning sõita jäämetsade tihnikus. Rakendatigi talle jälle ta pöder ja kaugemale lossist kandisid teda selle väledad jalad. Alla oli süvenend endasse ja ei pannud tähelegi, et juhtis pödra kaugemale kui muidu. Ta ei märgand seda enne, kui kuulis tumedat laine mühinat ja nägi hiilgavate jäämägede vahel sinetavaid vooge. Ta pidi sulgema silmad, sest valgus, heledam kui tähesära ja kuupaiste, pimestas teda. Ta tundis oma näos valusat pistet ja üks hää hää hüüdis: „Oo, sa Põhjajala öö, tule minu juure, lase suudelda oma veetlevaid lokke ja kahvatand palgeid! Tule!“

Alla oli tardund, kuuldes neid sõnu. Ta ei saand aga veel vastata, kui tundis jälle oma põses valu. Nüüd avas ta oma huuled ja hõbeselge hää küsis: „Kes oled sa, tundmatu? Miks pimestad mu silmi, et ma ei või sind näha?“

„Oo, kuis kostab hõbedaselt su hää, öökuninganna! Tule minuga, lase mul igavesti kuulda seda pärlite kõlinal! Ma olen päikesekiir, valguseprints. Mu kuningriik algab nende jäämägede jalalt, siit, kus lõpevad sinu riigi piirid. Kuidas sattusid sina siia, minu riiki? Tule nüüd ühes minuga, ma viin sind kaugale üle ilmade, kus näha võid palju, nii palju!“ Ja päikesekiir jagas suudlusi Alla kahvatand pöskedele.

„Miks teed mulle valu, võõras?“ — „Ma suunden sind, sa põhjajala öö.“ Ent nüüd keeris Alla talle vallatult selja ja pödra väledad jalad kandisid ta tagasi oma kuningriiki. Rõõmsana tervitasid teda sääl tähekesed ja jälle mängles põhjatuul tema lokiidega. Jälle uinutasid teda jäämetsa nõiduslikud helid ja lossi jõudes kandisid tähtneitsi ta helbevoodis-

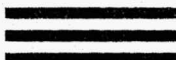
se. Ei tunnud ta aga enam üllatust, kui ärgates nägi uusi lilli oma aknal, sest ta oli näind juba midagi heledamat ja kaunimat kui vikerkaarevärvilised jäälilled, ja temas hakkas tõusma igatsus selle järele. Igavaks muutus talle nüüd lossisolemine, igavaks uimine lumiväljadel. Ta tüdines helbetütarde ja tähtneitsite tantsust, tüdines külmaprintsi suudlusist. Kurvalt istus ta oma lossi aknal ja saatis pilke kaugemale, üle silmapiiri, kus arvas nägevat päikesekiirt, kes teda kutsus. „Ma tulen,“ sosistas ta siis eneses, istus oma saani ja sõitis sinnapoole, kus arvas nägevat valguseprintsit. Aga sõites nägi ta enda ees sätendavaid lumivälju, kuulis jäämetsade uinulaulu, tundis külmaprintsi suudlusi oma palgel, ja tal hakkas kahju lahkuda kõigest sellest. Ta pööras kõrvale oma sihilt ja jälle uitas ta oma kuningriigi lumelagendikel ja sahisid läbi unistava metsa.

Aga ükskord siiski muutusid talle tühisteks valged väljad ja ligemale sõitis ta päikesekiire kuningriigile. Juba nägi ta silmapiiril kullatud mäetippe, juba tundis ta päikesekiire suudlusi ja ta hüüdis: „Ma tulen, oo valgus! Vii mind ühes enesega, kannu mind kaugemale, kaugemale!“

Ja päikesekiir võttiski tema kaasa, kandis tema päikesekiire kullatud paleedesse ja rändas temaga üle kaugete ilmade.

Kurvaks jäi aga Põhjajala loss ning kuningriik. Ei pidand enam virmalised lustipidu sügaval öötaeval — halli uduloori määsised nad endid leinates. Tähesilmad kahvatusid ja kuu näole tekkisid sügavad tumedad kortsud. Põhjatuul vihises meeletult lumiväljul ja purustas vihasena unistavate metsade õrnu jäälehti, otsides tumedaid lokke, kus oli nii armas mängelda. Külmaprintis aga rändas kaugemale ilma, et otsida oma armastut. Igale aknale maaliskaknale ta jäälilli, et leida kaht tumedat silmi, mis rõõmustaksid nende üle. Ta ei leidnud aga neid, sest Alla oli üleval päikesekiire juures ja päikesekiir ei lasknud tal neid ilalgi näha — kui Alla pilk aknal viibis, olid ilusad jäälilled muutund kujututeks veepiiskadeks.

Veel praegugi otsib külmaprintis oma armsamat. Praegugi maalib ta akendele jäälilli, maalib sinna Põhjajala tähtaeva, lihvitund jäämäed ja unistavad jäämetsad, aga ta ei leia tumedaid silmi, mis talle vastu naerataksid. Mõni vallatu poisijõmpsikas pahandab isegi, et külmataat akna kinni on pannud, et ta midagi välja ei näe. Külmataat — jah, taadi nime kannab ta nüüd, sest tal on näos sügavad kortsud ja pikk valge habe chib ta rinda.





## Ühelambiline madalsageduse kõven- daja.

Kristall-detektoraparaadiga ei saa kuulda kõvasti kaugeid jaamu. Paremate kuulmis-  
tagajärgede saamiseks ehitame aparaadile juu-  
re ühelambilise madalsageduskõvendaja.  
Peab aga kohe tähendama, et säärase aparaadi  
ehitamine läheb kaugelt kulukamaks siia-  
maani kõne all oluist. Troostiks olgu aga  
see, et ostetavad osad on kõlbulised pärast-  
poole lampaparaatide ehitamisel. Igatahes on  
huvitav lampkõvendaja ehitamisega oma koge-  
musi raadioriigi vallutamisel rikastada.

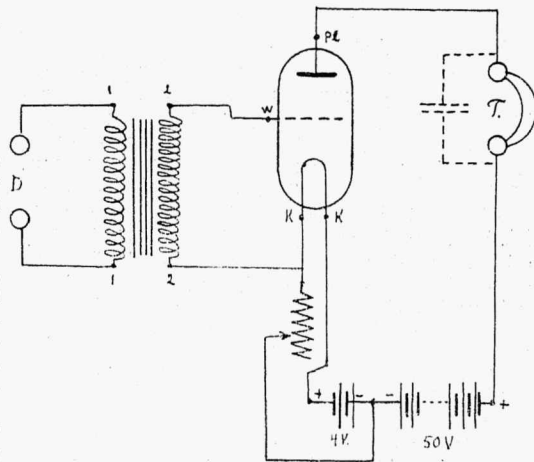
Joon. 1 näitab niisuguse aparaadi skeemi,  
millest näeme, et selle ehitamiseks on vajaline  
hulk üksikosi, mida ei saa valmistada ise.  
Plaadi ja kasti võime aga endiselt teha ko-  
dusel teel. Soovitav on nende ühesugune suu-  
rus ja välisvorm olemasoleva vastuvõtteapa-  
raadiga.

Tarvisminevad osad on järgmised: 1. 7  
puksi (70 mk.), 2. kolmeharuline kahvel (50  
mk.), 3. transformaator (800—1000 mk.), 4.  
neljavoldiline lamp (350—600 mk.), 5. lambi-  
pesa (80—100 mk.), 6. küttereostaat (50—80  
mk.), 7. neljavoldiline küttepatarei, 8. 50-vol-  
diline anodpatarei (600—700 mk.), 9. blokk-  
kondensaator 1000—2000 cm. (50—80 mk.).  
Aparaat võib olla ka viimaseksmainitud osata,  
kondensaator võib aparaadi võimeid kas teha  
paremaks või halvemaks, see ripub transfor-  
maatori ja lambi omadustest.

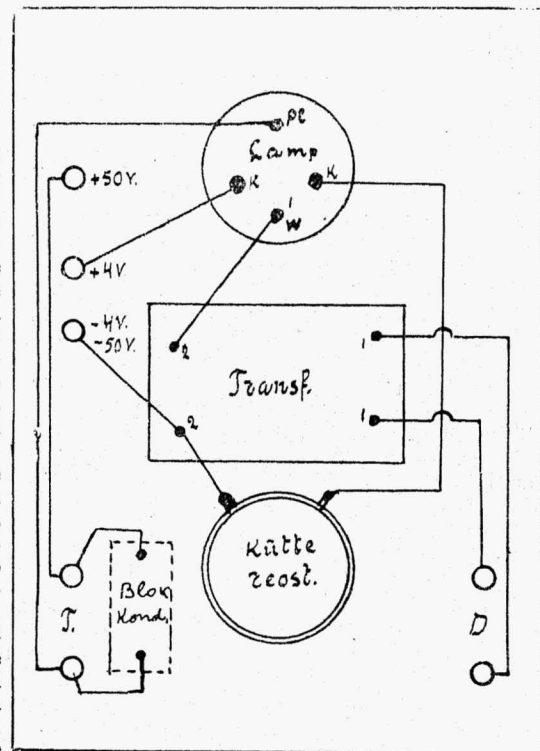
Joon. 2 kujutab tagumist külge, millele  
kõik tarvilised osad külge monteeritud ning  
milles ka seletuseta küllalt selgesti näha ük-  
sikud ühendused osade vahel. Peab juhtima  
siiski ehitaja tähelepanu lambi pesa kontak-  
tide ühendamisele, sest mitteõige ühenduse  
puhul põletame lambi kütteniidi läbi, mille  
järel lamp muidugi muutub kõlbmatuks.  
Nagu joonestusest näha, on üks lambi pesa  
kontakt (pl) võrdlemisi kaugele asetatud teis-  
test kontaktidest, ja see kontakt nimelt tuleb  
ühendada puksiga, mis läheb telefoni ja alles  
läbi telefoni on ühenduses teise puksi kaudu  
50-voldilise puksiga.

Risti selle kontakti vastu on lambi võre  
kontakt, kuna kaks kõrvalolevat kuuluvad  
kütteniidile ja ühendatakse: üks otse puksiga,  
mille külge neljavoldiline + (pluss) on ühen-  
datud ning teine neist läbi küttereostaadi saab  
ühenduse puksiga, millel ühendus on kütte-  
patarei — (miinus) kontaktiga.

Samuti ei ole ükski, kuidas ühendada  
transformaator. Suurema osa müügilolevate  
transformaatorite neli kontakti on varustatud  
tähtedega, kusjuures esimese mähise otsad on  
märgitud märgiga „1“ või sõnaga „primäär“,  
või ka ainult selle sõna algtähega, kuna teise



mähise kontaktid on varustatud märgiga „2“  
või sõnaga „sekundäär“, võib ka ainult selle





sõna algtähga. Joon. nr. 2 on esimese mähise otsad märgitud „1.“-ga ning teise mähise otsad „2.“-ga.

On meil kõvendaja kokku monteeritud, siis ei jää muud teha kui detektorvastuvõtja üles säada ning puksid, mis siimaani olid telefoni jaoks, ühendada kõvendaja puksidega D ja edesi kolmeharaline kahvel vastavasse kolme puksi panna ning telefon asetada kõvendaja plaadil telefoni jaoks (1) olevatesse puksidesse.

Küttepatarei küsimus teeb Tallinnast väljasviijaile kõige rohkem raskusi, sest selleks otstarbeks tarvitatakse harilikult akkumulaatorit, mille laadimine on võimatu maakohdades, kus puudub lähedal vastav alalise vooluga elektrijõuallikas. Sellest raskusest saab aga üle ka kuivade elementide tarvitamisel,

mida sel korral tuleb muretseda 3 tükki ning ühendada omavahel järjestiku, s. o. esimese pluss teise miinusega ja teise pluss kolmanda miinusega, mil teel üldiselt saame 4,5 volti. Kuivade elementide tarvitamisel tuleb aga muretseda vähe voolu tarvitav lamp, n. n. minivattlamp, sest muidu ei jatku kuivadest elementidest kuigi kauaks.

Küttepatarei ja anoodpatarei ühendamine omavahel sünnib, nagu joon. nr. 1 näha, s. o. mõlemate patareide miinused ühendatakse, kust üks üldine traat läheb kõvendajasse, kuna mõlema patarei pluss-otstest veel kaks traati lähevad kõvendajasse.

Küttereostaadi ostmisel, kui võetakse tarvitusele minivatt-lamp ja 4,5-voldiline kuivpatarei, tuleb nõuda, et see oleks vähemalt 20—30-oomilise takistusega.

## LOODUSESÕBRA NURK.

### Noored loodusesõbrad, vaatlustööle!

Kevade tuleb! Külmad läind, lumi suland, aidadest kadund talvised külalised tihased, tuvikesed, igapäev võivad ilmuda esimesed linnud — kevadekuulutajad! Need mõtted täidavad iseäralise rõõmutundega igauhe hinge, kes mitte ükskõikselt ei liigu looduse keskel. Pärast pikka talverahu looduses on tõesti üliarmas meie silmale kõik, mis uue elu ärkamist ennustab: pikaks venind sarapuu ja lepa isaõite urvad, pehmed, õrnad pajuurvad, rohekad-punased lumikellukeste ja tulpide leheninakesed veel külmas mullapinnas. Ja kui palju rõõmu toob kõigile, eriti aga noortele esimene kevadelill aias või metsas!

Kõike seda märkab meie silm, kõike seda paneme tähele juba tahtmata. Kuid palju rohkem rõõmu leiame kevadelooduses, kui vaatleme elu ärkamist ja kevade võidukäiku iga päev kavakindlalt, mitte juhuslikult, ja kui märgime neid vaatlusi ka oma vaatlusvihku. Ja veelgi huvitavam on, kui kuuleme ka, kuidas kevade pääseb võimule igalpool meie kodumaal. Harva leidub lühikesi teateid sellest juba ajalehtedes, kuid ka sääl on need teated juhuslikud. Sellepärast kutsume noorusmaalasi kavakindlaile vaatlusile: märkige üles, mis kuupäeval esimest korda panite tähele nähtusi, mis allpool nimetatud, ja siis vähemalt

kord nädalas teatage sellest „Noorusmaa“ loodusesõbra nurgale. Neist teateist tehakse üldkokkuvõte, mis noorusmaalasile selge pildi annab meie kodumaa looduse unest ärkamisest kevadel. See vaatlustöö ei nõua kuigi palju vaeva: märkige ainult iga päev paberile, mis uudist nähtud, ja siis nädala lõpul võtke kokku tehtud märkused. Aga see on siiski ilus ja armaskodumaa uurimistöök!

Iga kuu lõpul määratakse kahele noorusmaalasele, kes kõige rohkem vaatlusi teinud, auhind. Paastukuu auhinnaks on huvitav raamat: Kaigorodov: Lindude riigist, E. Schönbergi tõlge.

Vaatlustekava paastukuuks.

1. Millal esimest korda nägite ja millal kuulsite esimest laulu: põldlõoke, kuldnokk, vint, linavästrik, kiivitaja, künnivares j. t.

2. Esimesi kevadlilli: aias — lumikelluke (valge ja sinine), sinilill, lõhnkannike, konnakapsas, karukell j. t.

3. Sarapuu ja lepa õitsmise (tolmumise) algus ja lõpp.

4. Läbilendavate rändlindude liikumine: kured, haned, luigid. Missuguses sihis lendasid? Mitu lindu parves (ligikaudu)?

5. Jõgi ja järve jääkattest vaba: jõe või järve nimi ja vaatluskoht.

6. Millal oli kõrgeim vesi jões? Mitu jalga (ligikaudu)?

7. Väikeste loomakeste ilmumine: konn, sisalik, nastik, ja rästik, mutt, sidruniliblik, kapsaliblik, nõgesliblik, sääsed; mesilased väljas; nahkhiir lendab.

8. Millal algasid tööd aias ja missugused nimelt?

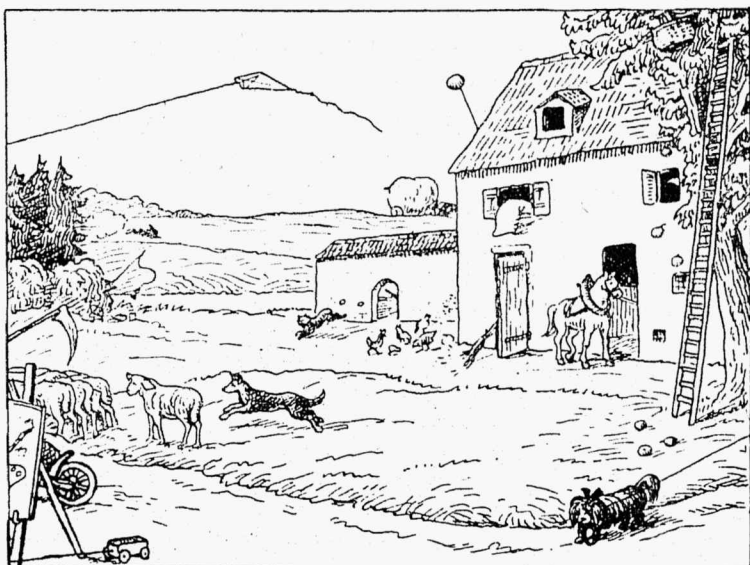
vaatlused on ka siis väärtuslikud, kui nad ainult üksikute nähtuste kohta käivad; sellepärast ärge jätke märkimata ühtki nähtust, mis aga tähele pandud. Muidugi püüab iga noorusmaalane loodusesõber võimalikult rohkem vaadelda. Nii siis: vaatlejad, tööle!

## VÕISTLUSI JA ÜLESANDEID.

### Ülesanne.

**Mitu inimest on sel pildil tegevuses?**

Vastused saata 15. juurikuu päevaks. Õieti lahendajaile loositakse hää raamat.



## Malevõistlusest osavõtjad Tall. Vene linnagümnaasiumist ja Tall. Saksa reaalgümnaasiumist.

Vasakult paremale: Istuvad: V. Lemba (prof. Th. Lemba poeg, V. lg.), G. Friedemann (parim malemängija Sg.), A. Burmeister (V. lg. male ringi vastutav korraldaja), An. Jakobson (V. lg. võtab ka TEMS'i juubelivõistlusest osa), S. Trautvach (S. rg.).

Teises reas seisavad: Al. Reimann (V. lg.), V. Scharygin (V. lg. maleringi esimees), Schtscherbatkin (V. lg.), E. Ulk (V. lg.), B. Teffel (S. rg.), H. Trautvach (S. rg.), G. Eppa (S. rg.).

Kolmandas reas seisavad: F. Jurman (V. lg.), G. Dementjev (V. lg.), S. Prochorov (V. lg.), B. Issakov (V. lg.), Bjeliovski (V. lg.).



# Male.

Toimetaja A. Burmeister.

## Ülesanne nr. 16.

Kokku säädnud A. Burmeister.

Mustad.



Valged.

Valged: Kd8, Vg5, Rd2, Eb4, e7 ja h4.

Mustad: Kh5, Oc6, Rg4, ja h1, Eb5, e5 ja g6.

Valged algavad ja annavad matt kolme sammuga.

Selle ülesande lahendamine annab võistluses 3 punkti.

E. Laasi lõpumängu nr. 9 lahendus.

- |               |          |
|---------------|----------|
| 1. e6 — e7,   | Ve1: e2  |
| 2. Rb3 — d4 + | Of2: d4. |
| 3. e7 — e8L,  | Ve2: e8. |

Valge on suitsus.

Partii nr. 11 lõpp oli:

- |               |          |
|---------------|----------|
| 5. Oc4: f6 +, | Rh6: f7, |
| 5. Rg5 — e6.  |          |

Õiged lahendused saatsid:

Hugo Tulp, A. Grünberg, Evald Karp, H. Anton, Endel Toiger ja V. Mikenas (Tallinnast), A. Karu (Tartust), Paul Maivel (Haapsalust), Martin Villemson ja V. Kiršfeldt (Pärnust), S. Scheermann (Rakverest), Adaley Määrits (Valgast), B. Treibuk (Vetikist), O. Mets (Vändrast).

# Kabe.

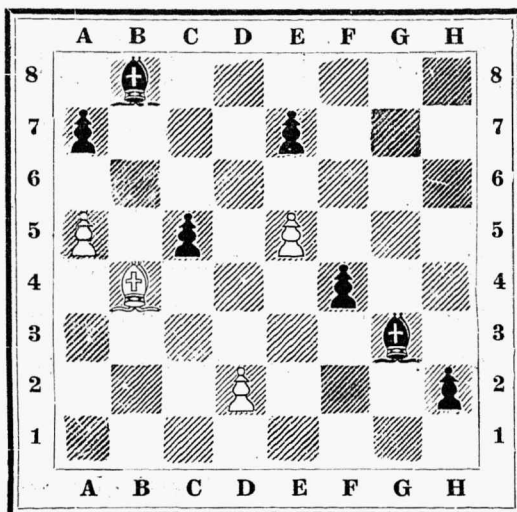
Toimetaja A. Burmeister.

## Lõpumäng nr. 7.

Kokku säädnud Ev. Karp (Tallinnas).

„Noorusmaa“ originaal.

Mustad.



Valged.

Valged: Kb4, La5, c5, d2 ja e5.

Mustad: Kb8, ja g3, La7, c5, f4 ja h2.

Valged algavad ja võidavad.

Selle lõpumängu lahendamine annab võistluses kolm punkti.

Lõpumängu nr. 4 lahendus.

- |                 |          |
|-----------------|----------|
| 1. Kg1 — f2,    | Kh4: e1, |
| 2. Kb2 — c3,    | Ke1: b4, |
| 3. a5: c3,      | a7 — b6, |
| 4. c3 — d4,     | b6 — a5, |
| 5. d4 — c5 jne. |          |

Õiged lahendused saatsid:

K. ja B. Tramberg, Erich Kopti, Evald Karp, A. Grünberg, Elmar Siiman ja V. Mikenas (Tallinnast), B. Treibuk (Vetikist), G. Vehterstein (Vändrast), Paul Maivel (Haapsalust), V. Pedajas ja K. Must (Tartust), V. Kiršfeldt (Pärnust), A. Kurut (Kil-Nõmmelt), Hugo Tulp ja Endel Toiger (Tallinnast), K. Veber, R. Keres ja P. Tõldsep (Tartust), Endel Markson (Rakverest), P. Särglepp (Aasperest), Kirill Tünder (Viljandist), K. Pöld (Kuivastest), Theodor Indrikson (Härkūlast), Guido Vunder (Vakoest), Voldemar Auo (Juurust), „Hannibal“, Fritz Kask (Rakverest) ja „Eskas“ (Tallinnast).



## NOORTELE LOODUSESÕPRADELE

on hääks abiks vaatlustel  
haridusministeeriumi poolt soovitatud

# „Loodusesõbra vaatlusvihud“

Kokku säädnud J. KÄIS.

- |       |                                   |             |
|-------|-----------------------------------|-------------|
| Nr. 1 | Minu kodukoha looduse elust . . . | Hind 30 mk. |
| Nr. 2 | Elu kodukoha looduseühiskondades  | Hind 25 mk. |
| Nr. 3 | Missugust ilma oodata homme? . .  | Hind 20 mk. |
| Nr. 4 | Ilmavaatlused, 2. trükk . . . . . | Hind 20 mk. |

Tellida võib:

K/Ü. LOODUS, Tartu, Vana turg 1  
ja Võru, Õpetajate seminar.

## NOORUSMAA

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind aastas 400 mk., pool-  
aastas 200 mk., veerandaastas 100 mk.